

N:o 37.

Af herr **H. A. Segerdahl**, om skrifvelse till Kongl. Maj:t rörande ändring af § 30 i lagen angående tillsättning af presterliga tjänster.

Vid prestval gäller såsom regel, att valförrättaren skall uppropa de röstegandes namn i den ordning, hvori de i den justerade vallängden förekomma. Då uppropet sker, skall den väljande framträda till valbordet och afgifva sin röst. Är hans namn två gånger uppropadt, utan att han sjelf eller ombud för honom framträdt, har han sin rösträtt förlorat.

En annan ordning iakttages vid val, som förrättas å kyrkostämma och allmän rådstuga eller för utseende af ledamöter i Riksdagens Andra Kammare eller af elektor till riksdagsmannaval. Den väljande får vid dessa val afgifva sin röst i den ordning han till valbordet framträder och han är sålunda icke heller underkastad risken att genom ett kort, kanske helt och hållet ofrivilligt dröjsmål gå förlustig sin rösträtt.

Bestämmelsen om upprop vid prestval förskrifver sig från 1700-talet. Kyrkolagen af 1686 innehöll icke några detaljerade föreskrifter om prestvals förrättande, men några årtionden senare blef behovet af sådana så stort, att Kongl. Maj:t fann sig föranlåten att den 5 juni 1739 utfärda en förordning angående prestval. Uti denna förordning, som var den första i sitt slag, föreskrefs rörande städerna, att de röstberättigade skulle af valförrättaren efter en upprättad lista uppnämnas och hvar efter annan framkallas till att gifva sina röster ifrån sig, och angående prestvalen på landet, att församlingens röstegande ledamöter skulle särskildt uppropas och hvar för sig votera. Någon påföljd i händelse uppropet försumrades fans dock icke utsatt. En sådan till-

kom först genom den andra prestvalsförordningen, som utfärdades den 1 april 1843 och i denna del innehöll, att ljudeligt upprop af hvarje röstegande skulle ske i den ordning, som vore i vallängden iakttagen, och att den röstegande som icke framträdde till valbordet, då hans namn andra gången ropades, skulle hafva förlorat rättigheten att rösta. Motsvarande bestämmelser upptogos i 30 § af lagen den 26 oktober 1883 angående tillsättning af presterliga tjänster och gälla fortfarande för rikets alla församlingar med några få undantag, tillkomna på grund af en senare utfärdad lag.

Stora olägenheter hafva emellertid visat sig förenade med nämnda ordning för prestval, i synnerhet i folkrikare församlingar. Det kan inträffa, att sida efter sida i vallängden får uppläsas, hvarje namn två gånger, utan att någon af de uppropade är tillstädes, medan deremot andra röstberättigade få stå och vänta på sitt uppropande. Jag har varit vittne till att omkring 350 namn sålunda måst i följd ropas tvenne gånger, utan att någon svarat på uppropet, under det att en stor krets af längre fram i längden upptagne röstegande bidade sin tur. Valförordningarne blifva på detta sätt onödigt tidsödande och betungande både för valförrättare och de väljande.

Förhållandena i Stockholm på detta område föranledde stadens konsistorium att i mediet af 1880-talet anhålla hos Kongl. Maj:t, att prestval i stadens territoriella församlingar skulle få verkställas utan upprop. Gällande lag lade hinder emot bifall till denna ansökan, men sedan på Kongl. Maj:ts förslag Riksdag och kyrkomöte gifvit sitt bifall till ändring af 30 § i lagen den 26 oktober 1883 angående tillsättning af presterliga tjänster, gafs genom lag den 21 september 1888 sådan ändrad lydelse åt samma paragraf, att Konungen egde, der han funne nödigt, förordna om annan ordning än den vanliga för afgifvande af röster vid prestval i församling, der i följd af folkmängdens storlek de allmänna bestämmelserna icke kunde beqvämligen tillämpas. Härefter stadgade Kongl. Maj:t genom nådiga brefvet den 2 november 1888, att vid prestval i territoriell församling i Stockholm de röstegande borde i den ordning de anlände till kyrkan, der valet förrättades, framträda till valbordet att hvar för sig afgifva sin röst. Enahanda förmån beviljades åt Masthuggsförsamlingen i Göteborg genom kongl. brefvet den 25 april 1889 och åt stadsförsamlingen i Gefle genom kongl. resolutionen den 7 juni samma år. I Malmö skola på grund af kongl. brefvet den 20 april 1892 de röstegande icke uppropas, men de till församlingen hörande *quarteren* ropas, och de röstegande inom hvarje kvarter få särskildt för sig framträda och rösta. I Lund ropas *husnummer och littera* efter vallängden,

men icke de röstegande, hvarom föreskrift finnes i kongl. resolutionen den 21 juli 1893.

Genom förenämnda lag af den 21 september 1888 blef sålunda, såsom kyrkolagsutskottet vid 1888 års kyrkomöte uti sitt utlåtande om förslaget till samma lag framhöll, »möjliggjordt att afhjelpa de betydliga olägenheter, som visat sig förenade med förutvarande bestämmelser om ordningen vid prestval flerstädes inom folkrikare församlingar». Tiden borde dock redan nu kunna vara inne att fortgå vidare på den inslagna vägen och medgifva åt församlingarne att sjelfva bestämma, om de vilja tillämpa den ena eller andra ordningen vid sina prestval. Huruvida det skall röstas efter upprop eller utan upprop är icke en fråga af den vikt, att Kongl. Maj:t borde behöfva i de särskilda fallen med dess afgörande besväras; och då såsom en följd af den stigande upplysningen sjelfstyrelse i andra afseenden mer och mer medgifvits åt kommunerna, hvilkas medlemmar också i fråga om erfarenhet af och vana vid allmänna val stå på en helt annan ståndpunkt än deras förfäder gjorde, då institutet om prestvals förrättande medelst upprop inkom i lagstiftningen, så borde hinder ej möta mot en så beskaffad förändring.

Anledningen till uppropets införande torde hafva varit att bringa reda och ordning i valförrättningen. Antagligt är också, att bestämmelsen i detta afseende under gångna tider verkat åtskilligt godt; men numera har erfarenheten från andra allmänna val gifvit vid handen, att fullständig ordning och reda kan vinnas äfven utan upprop, på samma gång som med sistnämnda valsätt en betydlig tidsbesparing uppstår.

Då ansökningen gjordes från Gefle om tillstånd att förrätta prestval utan upprop, hade man att stödja sig på det faktum, att ett nyligen förut hållet val pågått från kl. 11 f. m. till kl. $\frac{1}{2}$ 6 påföljande morgon. I Lund, der man ändock fått sig medgifvet såsom en förmån, att blott husnumren skola uppropas, räckte för något år sedan ett prestval från kl. 11 f. m. till kl. $\frac{1}{2}$ 5 nästa morgon, af hvilken tid ungefär 12 timmar användes till sjelfva omröstningen. Vid stadsfullmäktigval i samma stad, då deltagandet är fullt lika lifligt, läser för omröstningen icke behöfvas mer än 4 à 5 timmar. I den församling jag tillhör röstade vid prestval i februari 1898 af de till öfver 12,000 uppgående röstberättigade endast 648. Ehuru valet, på grund af särskilda stadganden, var fördeladt på tre valafdelningar, åtgick till omröstningen 12 timmar. Det var under detta val som jag iakttog, att omkring 350 namn i följd måste ropas, utan att någon af de uppropade var tillstädes, och att många röstegande under tiden stodo och väntade på sitt uppropande. Vid kyrkostämma i samma församling i november

1900 upptogos af ordföranden röster af 548 personer på cirka 3 timmar. Vid stadsfullmäktigval 1896 i sistberörda kommun upptogos på tre valafdelningar röster från 3,756 personer på vida kortare tid än 12 timmar. Jemförelsen mellan de olika valsätten utfaller tydligt till fördel för val utan upprop. Men då man gör en sådan jemförelse, bör man också erinra sig, att vid omröstning å kyrkostämma och vid stadsfullmäktigval måste i särskild längd upptecknas hvarje röstandes titel och namn, på det man må veta hvilka som röstat, samt hans röstetal, i och för den blifvande hopsummeringen af rösterna, under det att vid prestval, der röstlängden skall innehålla ej blott den röstandes namn och röstetal, utan äfven särskilda kolumner för en hvar af dem, som kunna komma under omröstning, icke är att anteckna mer än röstetalet i kolumnen för den prestman, å hvilken rösterna gifvas. Härigenom blir naturligtvis cirkulationen vid valbordet mycket hastigare. Ihågkommas bör också, att valförrättaren vid prestval får vallängden sig tillsänd före valet, så att han, om han icke förut känner till församlingens indelning, har god tid att sätta sig in deruti. Blåddrandet i vallängden på valdagen kan också underlättas, om längden hophäftas och pagineras, i hvilket fall valförrättaren eller motläsaren, hvilkendera som först finner den röstandes namn, kan gifva den andre anvisning, hvarest det är att finna. Skulle i en eller annan församling svårighet uppstå att leta sig fram i längden, kan för sådant fall lätteligen något slags register till densamma uppgöras, upptagande fastigheterna inom församlingen.

Med den nuvarande valordningen är det mången gång faktiskt omöjligt för en röstegande att kunna deltaga i prestval. Tjenstemän och betjente vid jernväg, post och telegraf kunna under den brådaste delen af dagen icke lemna sin tjenstgöring för att under timal stå i kyrkan och vänta på ett upprop. Och bo de dertill, såsom fallet i några städer är med personalen vid statens jernvägar, till större antal i samma hus eller stadsdel, så möter också svårighet att bland bekanta finna någon, som kan åtaga sig att vara ombud vid valet. Förrättas prestval å söckendag, hvilket somligstädes är vanligt, så ökas naturligtvis högst betydligt antalet grupper af personer, som icke kunna deltaga i valet, för så vidt deras uppropande i kyrkan skulle infalla under deras arbetstid. Denna omständighet framhölls särskildt af domkapitlet i Göteborgs stift i dess utlåtande till Kongl. Maj:t 1889 öfver Masthuggsförsamlingens ansökan att få förrätta prestval utan upprop, hvilken ansökan domkapitlet fann sig »så mycket hellre vilja tillstyrka, som prestvalen i de flesta fall i Göteborg hölles på söckendag, då största delen af de röstegande vore förhindrad att utan stor olägenhet eller

ekonomisk förlust i valet deltaga, om icke det blefve de röstande medgifvet att välja den för dem minst olägliga tiden af dagen för rösternas afgifvande».

Denna Masthuggsförsamlingens ansökan blef, såsom ofvan nämnts, af Kongl. Maj:t bifallen. Församlingen hade då omkring 20,800 invånare. Då ändringen några månader förut gjordes i fråga om ordningen för valen i Stockholm, hade Storkyrkoförsamlingen något öfver 11,000 och Klara församling något öfver 18,000 invånare. Då förändringen år 1889 skedde i Gefle, uppgick dess invånareantal till något öfver 22,000 personer.

Under år 1899 afslog Kongl. Maj:t en liknande ansökan af Kristine församling i Göteborg, som då hade 10,600 invånare, och under år 1901 fingo Gamlestads och Karl Johans församlingar i samma stad, den förra med 9,500 och den senare med 18,200 invånare, afslag på framställningar af enahanda art. Gamlestadsförsamlingens ansökan var särskildt föranledd af erfarenheten från ett kort förut förrättadt prestval i församlingen och hade af kyrkorådet enhälligt förordats och af kyrkostämman enhälligt beslutats. Deremot hade domkapitlet afstyrkt bifall till ansökningen, så vidt den afsåg borttagande af uppropet, men domkapitlet hade i stället föreslagit, att val inom församlingen skulle få förrättas på afdelningar, och att i valkungörelsen skulle tillkännagifvas klockslag, då uppropet tidigast skulle börja inom de särskilda rotarne eller kvarteren. I anledning häraf återremitterades ärendet för uppgörande af förslag till de ändrade bestämmelser, som med bibehållande af uppropsförfarandet kunde anses underlätta rösternas afgifvande. Då domkapitlet i erkestiftet år 1889 i sitt yttrande öfver ansökningen från Gefle föreslagit en sådan anordning, att vissa timmar skulle bestämmas, inom hvilka invånarne i vissa kvarter skulle infinna sig och rösta, att endast gårdsnumren skulle uppropas och att upprop af kvarter icke finge börja före visst klockslag, så fäste Kongl. Maj:t icke afseende härvid, utan biföll ansökningen. Mig synes också, som föga skulle vara vunnet med ett tillkännagifvande då upprop för rote eller kvarter skall börja. Om rote eller kvarter omfattar många tusental personer (i Göteborg förekomma rotar med ända till 10,000 personer), blir det i alla fall mycket ovisst, när ett namn kommer att ropas.

De nya bestämmelser, som erfordras för ernående af hvad jag här ofvan åsyftat, synas mig böra innehålla ungefär följande. Det skall vara församlings vid prestval röstberättigade invånare fritt att sjelfva bestämma, att prestval inom församlingen skall förrättas utan upprop sålunda, att de röstegande få i den ordning de anlända till kyrkan

framträda till valbordet och afgifva sina röster, äfvensom att valet skall ske å afdelningar och andra anordningar vidtagas till underlättande af rösträttens utöfvande. Då fråga härom af minst tio röstegande väckes hos församlingens kyrkoherde, skall denne vara skyldig sammankalla de vid prestval röstberättigade inom församlingen för att i ärendet besluta. I fall förslaget då blir, vid omröstning per capita, antaget af mer än hälften af de närvarande, skall beslutet anmälas hos domkapitlet och träda i kraft vid det val, som inträffar näst efter två månader från det anmälan hos domkapitlet gjordes. Förändringen skall sedan gälla för en tid af minst fem år, hvarefter beslut om dess upphörande må kunna på lika sätt som om dess införande fattas. Biträdande valförrättare skola i mån af valafdelningarnes antal utses af vederbörande. Den ökning i kostnaderna för valet, som kan uppstå, skall gäldas af församlingen.

För att få till stånd ett lagförslag i den riktning jag nu framhållit, tillåter jag mig hemställa,

att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller om utarbetande och framläggande för Riksdag och kyrkomöte af förslag till sådan ändring af 30 § i lagen den 26 oktober 1883 angående tillsättning af presterliga tjänster, att andra momentets sista stycke utbytes mot bestämmelser af hufvudsaklig innebörd, att det må vara röstberättigade tillåtet att sjelfva afgöra, huruvida de vilja vid prestval rösta utan upprop i den ordning de anlända till kyrkan och framträda till valbordet, samt att vidtaga vissa andra anordningar för underlättande af rösträttens utöfvande.

Lagutskottet behagade föreslå de ändringar i förestående hemställan, som må kunna anses nödiga för syftets nående.

Stockholm den 25 januari 1902.

Hugo Segerdahl.